

31 . Fântânele | Comuna: Matei | Județ: Bistrița-Năsăud | Punct: La Gâța | Anul: 2013

Anul: 2013

Cod RAN: 33701.05

Perioade: Preistorie, Protoistorie

Epoci: Hallstatt, La Tène

Categoriile sit: Religios, ritual și funerar

Autori: Corneliu Beldiman, Diana Maria Sztancs, Dan Lucian Vaida, Florin Constantin, Carmen Pavel

Instituții: Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir", București, Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir", București, Muzeul Grăniceresc Năsăudean, Institutul Național de Fizică și Inginerie Nucleară "Horia Hulubei", București, Institutul Național de Fizică și Inginerie Nucleară "Horia Hulubei", București

Raport

Context. Aspecte metodologice. Cercetările arheologice efectuate în anul 2012 în aria necropolei celtice (sec. III-II î.e.n.) de pe teritoriul satului Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud, punctul La Gâța au permis identificarea și explorarea M40. Acesta este un mormânt de înhumație, cu groapă funerară de formă ovală; adâncimea de depunere: 0,50 m; schelet era întins pe spate cu brațele încrucișate pe bazin, având orientarea NV (capul) – SE. Ca inventar s-a recuperat un singur artefact, respectiv o unealtă de fier (perforator, sulă), cu mâner de corn de căprior, găsită lângă oasele brațului drept. Piesa se păstrează în colecția Muzeului Grăniceresc Năsăudean, Năsăud (1).

Artefactul analizat cu acest prilej este primul de acest tip descoperit în mediul celtic de pe teritoriul României și a fost tratat, în premieră, după un protocol de analiză complet, care ia în considerare metodologia actuală, rutinată în cazul industriei materiilor dure animale (IMDA)(2); au fost colectate și procesate toate datele reieșite din analiza microscopică a suprafețelor – tracéologie, use-wear analysis (microscop optic mărimi x10-x40; microscop digital, mărimi x25-x400) pentru relevarea modului de fabricare și de utilizare. În plus a fost posibilă (de asemenea, premieră pentru un artefact din materii dure animale, respectiv unul de origine celtică din România) și investigarea cu ajutorul tomografiei computerizate cu raze X (3), care a permis vizualizarea cu acuratețe a morfologiei mânerului la nivelul dispozitivului de inserție (perforație axială) a piesei metalice, parțial conservate în interior.

Descriere. Date tehnologice rezultate din analiza traseologică și tomografia computerizată cu raze X. Artefact compozit (fier și corn de căprior). Piesă fragmentară, în stare de conservare mediocră. Lungimea inițială cca 125 mm. Descoperită cu partea metalică in situ, detașată (fracturată) parțial recent, probabil la curățare.

Piesa metalică (partea activă): realizată din fier, stare de conservare mediocră: puternic oxidată, cu strat gros care nu permite observații asupra suprafețelor, morfologiei inițiale etc.; urme de ardere; se observă exfolieri/dislocări parțiale la extremitatea distală și partea mezială. Fracturată recent și desprinsă de mâner, cu urmele fracturii oblice păstrate la partea proximală. O parte a piesei (partea proximală cu extremitatea proximală) se păstrează în mâner, pe o lungime de cca 20 mm. Secțiune pătrată sau rectangulară. Realizată prin ciocănirea la cald a unei mici bare de fier. Partea proximală avea probabil formă piramidală alungită. Piesa metalică a fost introdusă în mâner pe o lungime de cca 25 mm.

Dimensiuni (mm): L inițială cca 89; L păstrată 68,96; PP păstrată 6,12/4,27; PM 4,15/3,91; PD 3,07/2,41; PP păstrată în mâner cca 20.

Mâner de corn de căprior: realizat din segmentul bazal (A) al unui ax de căprior stâng, probabil lepădat, exemplar juvenil. Stare de conservare mediocră: puternic corodat prin acțiunea rădăcinilor plantelor ierboase; urme de ardere discontinui; fracturat recent și lipit la partea distală; 3 fisuri axiale recente care afectează partea distală, partea mezială și partea proximală. Lipsește cca 1/3 din circumferința părții distale,

---

pe o lungime de cca 12 mm, fracturate recent și pierdute. Extremitatea proximală este convexă asimetrică, cea distală oblică având margini neregulate, iar secțiunile sunt ovale asimetrice.

Debitajul: extragerea segmentului bazal al axului cu extremitatea anatomică (medalion) prin percuție directă/cioplire pe întreaga circumferință, aplicată cu o lamă masivă (probabil de topor) și fracturare la cca 65 mm de rozetă/medalion.

Fasonarea: înlăturarea sau atenuarea prin cioplire a morfologiei anatomice: rozeta, relieful axului (perlura); urme de impact păstrate pe un sector al extremității proximale; la partea proximală se observă un sector de desprindere a compactei pe un plan de fractură trapezoidal alungit; la extremitatea distală se păstrează în mod discontinuu urmele de cioplire oblică rezultate prin aplicarea operației de debitaj; marginile de cioplire au fost probabil regularizate prin cioplire cu cuțitul (urme incerte, eliminate/estompate de coroziunea suprafețelor).

Perforația: la partea distală s-a amenajat axial, probabil prin scobire și rotație în țesutul spongios, perforația de formă conică alungită, adâncă de cca 26 mm, în care s-a fixat/inserat piesa de fier. Nu se observă urme de adeziv.

Urme de utilizare: tocirea și lustrul discontinui ale reliefului anatomic modificat al axului (perlura); urme slab conservate datorită coroziunii și arderii. Utilizarea probabilă ca perforator pentru prelucrare piele, împletit.

Dimensiuni (mm): L tot 62,20; EP 17,32/15,30; PP16,86/15,45; PM 15,45/15,16; ED 16,55/16,17; diam perforație la nivelul ED cca 7; adâncimea perforației cca 26.

Concluzii. Importanță. Piesa prilejuiește în premieră analiza unui artefact compozit celtic cu elemente păstrate (parțial) in situ; deși condițiile de prezervare sunt precare, protocolul de analiză este complet, identificându-se cu ajutorul mijloacelor optice urmele de fabricare (amenajarea mânerului) și de utilizare (uzura mânerului). Piese similare semnalate în mediul celtic de pe teritoriul României sunt încă puține, ceea ce sporește importanța artefactului analizat. Prezența unei astfel de piese în inventarul M40 nu permite aserțiunea după care am avea de-a face aici cu un mormânt de „meșteșugar”, unealta fiind banală (perforator, sulă pentru prelucrarea pieilor), ea putând avea, ipotetic, și rol funcțional de armă.

Primul autor exprimă mulțumiri colegului și prietenului dr. Iosif Vasile Ferencz (MCDR, Deva) pentru datele furnizate în legătură cu piesa analizată cu acest prilej, ca și pentru bibliografia pusă la dispoziție, relativă la industria celtică a materiilor dure animale în proveniență din România.

Note

- (1) Vaida 2006; Vaida 2008; Vaida et alii 2013.

(2) Beldiman 2007; Sztancs 2011; pentru IMDA din a doua epocă a fierului (dacică) vezi recent Beldiman 2012; Beldiman et alii 2012; Ferencz, Beldiman 2012.

(3) Constantin et alii 2010.

Abrevieri:

ED – extremitatea distală; EP – extremitatea proximală; IFIN-HH – Institutul Național de Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei”, Măgurele; L – lungimea; Ltot – lungimea totală; PD – partea distală; PM – partea mezială; PP – partea proximală.

Informații suplimentare online

[Raportul 5165 din cronica.cimec.ro](http://raportul5165.din.cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](http://localizare.pe.harta.folosind.Mapserver.Cimec.ro)